

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВІНДИКАЦІЇ БЕЗДОКУМЕНТАРНИХ ЦІННИХ ПАПЕРІВ PRACTICAL VINDICATION UNCERTIFICATED SECURITIES

Трофименко Д.С.,

*здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

У статті піднімаються питання стосовно використання виндикаційного позову для захисту прав власників бездокументарних цінних паперів. Автор аналізує теоретичні та практичні аспекти, положення чинного законодавства щодо можливості дематеріалізованих цінних паперів бути об'єктом виндикаційної вимоги та їх фактичного витребування із незаконного чужого володіння. Під час здійсненого дослідження виндикація бездокументарних цінних паперів визнається автором умовною, що пов'язано з віднесенням цінних паперів до речей.

Ключові слова: бездокументарні цінні папери, виндикація, об'єкт виндикаційної вимоги, ідентифікація дематеріалізованих цінних паперів.

В статье поднимаются вопросы относительно использования виндикационного иска для защиты прав владельцев бездокументарных ценных бумаг. Автор анализирует теоретические и практические аспекты, положения действующего законодательства относительно возможности дематериализованных ценных бумаг быть объектом виндикационного требования и их фактического истребования из незаконного чужого владения. В ходе проведенного исследования виндикация бездокументарных ценных бумаг признается автором условной, что связано с отнесением ценных бумаг к вещам.

Ключевые слова: бездокументарные ценные бумаги, виндикация, объект виндикационного требования, идентификация дематериализованных ценных бумаг.

The article raised questions about the use of replevin to protect the rights of holders of uncertificated securities. The author analyzes the theoretical and practical aspects, the provisions of the current legislation on the possibility of dematerialized securities be subject vindikatsionnym requirements and their actual reclamation of unlawful possession of another's. During the research vindication uncertificated securities recognized author conditional, due to the allocation of securities to things.

Key words: book-entry securities, vindication, vindication requirements object, identification of dematerialized securities.

Вступ. Проблематика вибору ефективного способу захисту прав власників бездокументарних цінних паперів не втрачає своєї актуальності й сьогодні. Бездокументарні цінні папери, які існують у вигляді облікових записів у системі депозитарного обліку цінних паперів, втративши свій речовий носій, інкорпорує майнові права, визнаються об'єктами права власності. Щодо них укладається чимало цивільно-правових правочинів, вони переходять від одного власника до іншого як об'єкти речових прав на зразок реальних речей.

З одного боку, існування бездокументарних цінних паперів саме на рахунках у цінних паперах є певним ступенем забезпечення їх захищеності від втрат, які можливі щодо документарних цінних паперів. Однак навіть з урахуванням того, що інформація, яка міститься в системі депозитарного обліку, підлягає багаторазовому дублюванню на різних рівнях, депозитарії не в змозі гарантувати їх власнику, що той не стане жертвою хакерської атаки, шахрайства, і цінні папери не будуть списані з його рахунків без його згоди.

Науковці неодноразово піднімали питання щодо допустимості застосування виндикаційного позову для захисту прав власників бездокументарних цінних паперів та можливості їх витребування з чужого незаконного володіння. Теоретичні та практичні аспекти у своїх наукових роботах висвітлювали вчені-правознавці, серед яких

В.А. Белов, А.Ю. Бушев, С.Ю. Бадмаєва, А.О. Кукушкін, М.М. Міндарьова, Л.М. Саванець, В.Л. Яроцький тощо. При цьому в науковій літературі сформувалися діаметрально протилежні думки. Деякі з вчених підтримують використання виндикаційного позову та можливість його задоволення з метою захисту прав власників бездокументарних цінних паперів. Так, наприклад, А.Ю. Бушев визнає, що матеріальна природа бездокументарного цінного паперу сама по собі не перешкоджає застосуванню правил про виндикацію [1, с. 96], такої ж позиції у своїх наукових працях дотримується і С.Ю. Бадмаєва [2, с. 183]. Інші ж вбачають неможливість виндикації бездокументарних цінних паперів, що передусім пов'язано з неможливістю визначення бездокументарних цінних паперів індивідуальними ознаками аналогічно предмету виндикації [3, с. 92] або їх нематеріальністю [4, с. 84]. Таким чином, у науковій доктрині так і не сформувалося єдиної остаточної позиції щодо можливості та ефективності використання такого юрисдикційного способу захисту як виндикація, спрямованого на витребування бездокументарних цінних паперів із чужого незаконного володіння.

Чинне законодавство України не містить вказівки на застосування виндикації як способу захисту власників бездокументарних цінних паперів. На відміну від позиції вітчизняного правника, досвід зарубіжних країн свідчить про закріплення допустимості винди-

кування цінних паперів, що існують як нематеріальні речі, у законодавчих актах. Так, ч. 1 ст. 149.3 Цивільного Кодексу Російської Федерації врегульовано, що «правовласник, із рахунку якого неправомірно були списані бездокументарні цінні папери, має право вимагати від особи, на рахунок якої цінні папери були зараховані, повернення такої самої кількості відповідних цінних паперів» [5]. Відповідно до ст. 5 Закону Люксембурга «Про обіг цінних паперів та інших взаємозамінних інструментів», згідно з яким на такі цінні папери поширюється право власності як «речове право безтілесної природи на неподільний пул однорідних цінних паперів», за депонентом визнається право на виндикаційний позов відносно депонованих цінних паперів до депозитарію лише в разі відкриття щодо останнього процедури неплатоспроможності. У цьому випадку депозитарій зобов'язаний повернути цінні папери «того ж роду і якості без урахування їх номерів чи будь-яких інших ідентифікуючих позначень» [6, с. 94].

У свою чергу судова практика в Україні наповнена судовими рішеннями, які задовольняють виндикаційні позови, спрямовані на витребування бездокументарних цінних паперів, які застосовуються разом із іншими речово-правовими способами захисту прав власників.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз чинного законодавства України з урахуванням наявної судової практики про можливість та ефективність застосування виндикації для витребування із чужого незаконного володіння бездокументарних цінних паперів. При цьому серед основних поставлених завдань – вирішення питання щодо можливості цінних паперів, що існують у вигляді облікових записів, як родових рухомих речей, бути об'єктом виндикаційної вимоги та з'ясування можливості їх повернення у натурі законному власнику, що має місце під час виндикування майна.

Результати дослідження. Відповідно до ч. 1 ст. 317 ЦК України власникові належить право володіння, користування та розпорядження своїм майном. У зв'язку з тим, що правомочність володіння розуміють як передбачену законом (тобто юридично забезпечену можливість) мати в себе певне майно (фактично панувати над ним), то порушення володіння виражається в позбавленні власника фактичного володіння річчю. Неможливість протягом тривалого часу фактично володіти річчю, як правило, означає не тільки неможливість реалізації правомочності використання та розпорядження, але й за певних умов може привести до повної втрати права власності або іншого речового права [7, с. 83]. У такий спосіб захист права власності від зазначеного правопорушення направлено саме на відновлення втраченого володіння шляхом повернення речі її власнику. Саме з такою метою використовується виндикаційний позов, під яким традиційно розуміється позадоговірна вимога неволодіючого власника до фактичного володільця майна про повернення останнього в натурі. Як слушно наголошують Я.М. Романюк, Л.О. Майстренко, виндикація – це

передбачений законом основний речово-правовий спосіб захисту цивільних прав та інтересів власника майна чи особи, що має речове право на майно (титульного володільця), який полягає у відновленні становища, що існувало до порушення, шляхом повернення об'єкта права власності у володіння власника (титульного володільця) з метою відновлення права використання власником усього комплексу його правомочностей [8, с. 29].

Для можливості пред'явлення виндикаційного позову та його задоволення судом потрібна одночасна наявність певної низки умов, які визначені пунктом 6.1 Інформаційного листа Вищого арбітражного суду України від 31 січня 2001 р. № 01-8/98 «Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані зі здійсненням права власності та його захистом» [9], пунктом п. 19 Постанови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 7 лютого 2014 р. № 5 «Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав» [10], відповідно до якого власник має право витребувати своє майно від особи, яка незаконно без відповідної правової підстави заволоділа ним і в якій майно фактично є та є індивідуально визначеним.

Тобто обов'язковими умовами для можливості пред'явлення виндикаційної вимоги є такі:

1) об'єктом виндикаційного позову завжди є індивідуально визначене майно, яке може бути повернуто законному власникові в натурі;

2) позивачем за таким позовом виступає власник майна, який на момент подання позову майном не володіє. Саме на нього лягає тягар доказування, що майно вибуло з його володіння чи володіння особи, якій майно було ним передане, поза їх волею;

3) відповідачем є особа, яка на момент подання позову фактично володіє майном без підстав, передбачених законом чи договором, який би відповідав вимогам закону, тобто майно перебуває в незаконному володінні.

Насамперед, розглядаючи бездокументарні цінні папери як об'єкти виндикаційної вимоги, варто звернути увагу на те, що виндикаційний позов завжди спрямовано на повернення саме того майна, володіння яким було втрачено позивачем, а не на повернення його еквівалента або відшкодування грошової вартості [11, с. 39]. Як слушно зауважує Р.В. Чикунлаєв, прагнучи до відновлення інтересу, реалізованого за допомогою виндикаційної вимоги, власник повинен вказати на об'єкт цього інтересу і, отже, на об'єкт цього суб'єктивного права, тобто на індивідуально-визначену річ, що підлягає витребуванню [12, с. 182]. При цьому науковці послідовно заперечують можливість виндикування речей, визначених родовими ознаками, до яких належать бездокументарні цінні папери, у зв'язку з їх заміненістю. Так, О.Б. Гнатів зауважує, що у випадку пошкодження індивідуально-визначеної речі (або змішування родових речей з речами такого ж роду), виндикаційний позов не підлягає задоволенню [13, с. 182]. Аналогічну позицію було висвітлено у п. 19 Поста-

нови Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 7 лютого 2014 № 5, відповідно до якого власник має право витребувати своє майно, яке є індивідуально визначеним.

Однак така позиція не відповідає наявній сучасній судовій практиці та рекомендаціям суддів щодо практичного застосування ввідикаційного позову. З аналізу п. 6.1 Інформаційного листа Вищого арбітражного суду України від 31 січня 2001 р. № 01-8/98 витребуване майно може належати і до категорії речей, що визначаються родовими ознаками (мірою, вагою тощо), але в такому разі має бути якимось чином індивідуалізоване (наприклад, цукор у мішках за певними цифровими або іншими характерними позначками).

З урахуванням наявної судової практики можна вести мову про підтримання судами позиції щодо можливості витребування бездокументарних цінних паперів. Так, рішенням Володарського суду Донецької області від 25 вересня 2015 р. у справі № 222/273/15-ц [15] судом, розглядаючи справу про визнання права власності, витребування майна від добросовісного набувача, зобов'язання вчинити реєстрацію права власності, було задоволено позовну вимогу про витребування простих іменних бездокументарних акцій ПАТ «Агропромпостач» від особи, яка не мала права їх відчужувати.

Таким чином, вбачається, що можливість витребування бездокументарних цінних паперів із чужого незаконного володіння має передбачати можливість повернення законному власнику саме тих цінних паперів, що у нього вибули. Для цього такі цінні папери мають бути індивідуалізовані та в разі змішування з іншими речами подібного роду мати можливість бути виокремленими.

У науковій літературі наявні різні позиції щодо питання індивідуалізації бездокументарних цінних паперів. Так, заперечуючи їх індивідуалізацію, Г.С. Шапкіна звертає увагу, що бездокументарні цінні папери, зараховані на рахунок особи, яка заволоділа ними за відсутності законних підстав, якщо на її рахунок вже є такі цінні папери, які надійшли з інших джерел, вже не можливо виокремити [16]. На противагу такому підходу, К. Фрадкін індивідуалізацію таких цінних паперів пов'язує з присвоєнням їм індивідуального номера [17, с. 9].

На наш погляд, щодо цього доцільно звернути увагу на те, що випуск бездокументарних цінних паперів відповідно до ст. 1 ЗУ «Про цінні папери та фондовий ринок» визнається сукупністю певного виду емісійних цінних паперів одного емітента, однієї номінальної вартості, які мають однакову форму випуску і міжнародний ідентифікаційний номер та забезпечують їх власникам однакові права незалежно від часу придбання і способу їх емісії. Тобто вже з початку свого випуску та введення у цивільний обіг таких цінних паперів ніякої індивідуальної їх ідентифікації не передбачено. У подальшому на рахунках власників вони існують як єдиний масив, можливості відокремлення одного цінного

паперу від іншого за наявності якої-небудь індивідуалізуючої ознаки немає. Бездокументарні цінні папери ідентифікуються саме у межах певного випуску. Аналіз чинного законодавства, а саме ч. 1 ст. 4 ЗУ «Про депозитарну систему», свідчить, що власник, із володіння якого цінні папери вибули, має можливість вимагати повернення саме тих цінних паперів, вказуючи на ідентифікуючу їх інформацію. Отже, відповідно до вказаної норми система депозитарного обліку цінних паперів містить дані, що дають змогу ідентифікувати емісійні цінні папери і зазначених осіб, реєстр кодів цінних паперів (міжнародних ідентифікаційних номерів цінних паперів). Таким чином, вбачається, що законодавець закріпив певні ідентифікуючі ознаки для дематеріалізованих цінних паперів, які дають змогу останнім стати об'єктом ввідикаційної вимоги. Аналогічної позиції дотримується Л.М. Саванець: подаючи ввідикаційний позов, позивач зазвичай вказує на їх вид, кількість, міжнародний ідентифікаційний номер, а також зазначає найменування емітента, що є індивідуалізуючими ознаками стосовно бездокументарних цінних паперів, і тому жодних труднощів ідентифікації витребуваного майна немає [17, с. 135].

Важливим у рамках дослідження є з'ясування питання щодо можливості повернення бездокументарних цінних паперів у натурі, що має місце в разі задоволення судом ввідикаційної вимоги. Щодо цього доречним вбачається підтримати висловлену думку К.К. Лебедева, що таким поверненням у натурі можна умовно визнати відновлення бездокументарних цінних паперів на рахунок визнаного судом власника. Таке відновлення має виключно технічний характер: це така ж бухгалтерсько-облікова операція, як бухгалтерські проводки за господарськими операціями з кредитовими та дебетовими записами за двома рахунками в системі бухгалтерського обліку, або як здійснювані банками внутрішні проводки у разі безготівкових розрахунків. Підставою для здійснення зворотних записів у системі обліку прав власників бездокументарних цінних паперів є рішення суду про задоволення позову, що вступило в законну силу, і виданий на його основі виконавчий лист [18].

Таким чином, з одного боку, можливість ідентифікації бездокументарних цінних паперів передбачена чинним законодавством. Однак постає питання, чи можна визнати таку ідентифікацію достатньою для віднесення бездокументарних цінних паперів до індивідуально визначених речей. Для відповіді на це питання необхідно провести паралель із грошима як окремим різновидом речей. Гроші також містять певні ознаки, які дають змогу ідентифікувати певну купюру. Так, на банкнотах обов'язково наявні номер, рік випуску та інші елементи. Проте гроші є речами, визначеними родовими ознаками, оскільки виконують певну функцію платіжного інструмента. Нумери та інші особливі відмітки на банкнотах можуть використовуватись слідчими для вчинення кримінально-процесуальних дій, для з'ясування обставин вчинення правопорушень тощо. Однак для цивільного права ці ідентифікуючі елементи не мають право-

вого значення. У цивільному праві на перший план виступає юридичне значення об'єкта, та для грошей це його здатність виступати платіжним інструментом. Індивідуальність купюри є мінімальною, тобто недостатньою для віднесення грошей до речей індивідуально визначених.

Вбачається можливим сказати те саме й про бездокументарні цінні папери. Незважаючи на наявність певних обов'язкових реквізитів, які дають змогу ідентифікувати окремі цифрові записи на депозитарних рахунках, такі цінні папери, потрапляючи на рахунок незаконного володільця, завжди змішуються з іншими цінними паперами. Однак витребування бездокументарних цінних паперів від незаконного володільця направлено не на повернення тих самих цінних паперів, які вибули в законного власника, а переважно на їх кількісне повернення. Таким чином, бездокументарні цінні папери не можуть бути об'єктом класичної віндикації, що зумовлене тим, що вони фактично не можуть бути повернуті власнику в натурі. Їх повернення здійснюється у специфічний спосіб, відмінний від повернення майна в натурі. Отже, можна зробити висновок, що віндикація бездокументарних цінних паперів передбачена в чинному законодавстві та застосовується на практиці як юридичний прийом.

Другою ознакою правомірного віндикаційного позову є його особливий суб'єктний склад. Позивачем за віндикаційним позовом завжди є власник майна, який на момент подання позову не володіє цим майном, а відповідачем – особа, яка незаконно (незалежно від того, чи заволоділа вона ним незаконно сама, чи придбала в особи, яка не мала права його відчужувати) володіє майном без жодної правової підстави або коли такі підстави раніше були, але згодом відпали. Щодо останнього, то така ситуація можлива, наприклад, коли між сторонами цивільно-правовий договір, спрямований на перехід права власності бездокументарних цінних паперів, було укладено і останні вже було перераховано на рахунок нового набувача, однак, кошти за цінні папери так і не були сплачені, тобто відбулось порушення істотних умов договору, що дає підстави власнику витребувати цінні папери від їх набувача.

За загальним правилом, відповідно до ст. 387 ЦК України, особа, яка звернулася до суду з позовом про витребування майна із чужого незаконного володіння, має довести своє право власності на майно, що перебуває у володінні відповідача. Чинним законодавством згідно зі ст. 328 ЦК України визначена презумпція правомірності набуття права власності на певне майно, яка означає, що право власності на конкретне майно вважається набутим правомірно, якщо інше прямо не впливає із закону або незаконність набуття права власності не встановлена судом. При цьому згідно з Постановою Пленуму Вищого спеціалізованого суду України від 7 лютого 2014 р. № 5 суди мають враховувати, що право власності на рухоме майно доводиться за допомогою будь-яких передбачених процесуальним законодавством доказів, що підтверджують виникнення такого права

у позивача, а факт перебування майна на балансі особи сам по собі не є доказом права власності чи законного володіння.

Таким чином, на позивача лягає тягар доказування та підтвердження наявності у нього речового права на спірні цінні папери, на витребування яких направлена віндикаційна вимога. Він має підтвердити своє право власності на витребувану річ, посилаючись на ті чи інші докази, і довести відсутність такого права в набувача.

Відповідно до ч. 1 ст. 8 ЗУ «Про депозитарну систему України» документальним підтвердженням наявності на певний момент часу прав на цінні папери та прав за цінними паперами депонента є виписка з рахунку в цінних паперах депонента, яка видається депозитарною установою на вимогу депонента або в інших випадках, установлених законодавством та договором про обслуговування рахунку в цінних паперах. З одного боку, така законодавча позиція визнає безальтернативність можливості підтвердження права власності на бездокументарні цінні папери, що у свою чергу є певним обмеженням доведення свого права власності. Аналіз судової практики свідчить, що до доказів, які підтверджують право власності на бездокументарні цінні папери, належить численний спектр різноманітних документів, таких як цивільно-правові договори, акти прийому-передачі цінних паперів, акти звірки тощо.

Так, у рішенні Соснівського районного суду м. Черкаси від 16 червня 2015 р. у справі № 712/11391/14-ц суд, розглядаючи цивільну справу за позовом ОСОБА_2 до ПАТ «Драбівське», ОСОБА_3, ТОВ «Бул-Спред», ТОВ «Ріана-Реєстр» [19] про визнання права власності на цінні папери, їх витребування та стягнення невиплачених дивідендів, звертає увагу на широкий перелік документів, що підтверджують право власності на спірні цінні папери. Із матеріалів справи до них, окрім виписки про стан рахунку цінних паперів, віднесено обліковий реєстр власників іменних цінних паперів (далі – обліковий реєстр) – перелік власників іменних цінних паперів певного випуску, який формується депозитарною установою, депозитарієм-кореспондентом відповідно до записів на рахунках у цінних паперах їх депонентів (клієнтів), договори про відкриття рахунку у цінних паперах, депозитарні договори і договори про обслуговування емісії цінних паперів, розрахункові документи, надані сторонами відповідно до договорів, що передбачають перехід права власності на цінні папери, або інформація, надана фондовими біржами та організаційно оформленим позабіржовим ринком.

Тобто підтвердженням прав на цінні папери та прав за цінними паперами, що існують в бездокументарній формі у певний момент часу, є обліковий запис на рахунок у цінних паперах депонента в депозитарній установі. При цьому документальним підтвердженням є виписка, яка не може бути визнана безспірним документом, що підтверджує право власності на спірні цінні папери. Адже досить часто може бути ситуація, коли за наявності виписки у позивача, така аналогічна виписка наявна і у відпо-

відача. З одного боку, ці обидві виписки рівноцінно будуть підтверджувати право власності як позивача, так і відповідача на спірні цінні папери. Саме тому доказове значення набувають документи, що підтверджують перехід права власності.

Під час розгляду питання щодо необхідності витребування бездокументарних цінних паперів від особи, у якої вони фактично перебувають у незаконному володінні, варто звернути увагу, що право власності на цінні папери бездокументарної форми існування переходить до депонента – нового володільця з моменту зарахування прав на ці цінні папери на його рахунок у цінних паперах у депозитарній установі. Не допускається зарахування прав на цінні папери на рахунок у цінних паперах депонента – нового власника без проведення їх списання (або переказу) із рахунку в цінних паперах депонента – попереднього власника в депозитарній установі. Тобто у зв'язку з тим, що такі цінні папери існують виключно в межах депозитарної системи, то для переходу їх із володіння однієї особи до іншої вони мають бути списані з рахунку їх законного власника та зараховані на відповідний рахунок незаконного володільця та обліковуватися на рахунках останнього на момент подачі позову. Таким чином, фактичне володіння бездокументарними цінними паперами незаконним володільцем означає зарахування та їх облік на його рахунках.

Важливим аспектом для задоволення вимог виникаючого позову може стати відсутність волевиявлення власника на відчуження належних йому бездокументарних цінних паперів. Це зумовлює необхідність доказування, що списання з його рахунку певної кількості цінних паперів та зарахування на рахунок іншої особи відбулося без відповідної згоди власника. Важливо відмітити, що така ситуація у більшості випадків зумовлена тим, що незаконне списання без погодження із законним власником відбувається або внаслідок фальсифікації передавального розпорядження, або внаслідок неналежного здійснення обліково-реєстраційних операцій депозитарієм, який обслуговує реєстр.

Обслуговування операцій щодо цінних паперів, у тому числі обслуговування обігу цінних паперів, проведення розрахунків у цінних паперах за правочинами щодо цінних паперів, здійснюється Центральним депозитарієм, депозитарними установами шляхом проведення на рахунках у цінних паперах різноманітних облікових операцій за наявності відповідного розпорядження власника цінних паперів або уповноваженої ним особи. Розпорядженням визнається документ, який містить вимогу до депозитарію виконати одну чи декілька взаємопов'язаних депозитарних операцій. Розпорядження та документи, що підтверджують правомірність здійснення депозитарних операцій мають повністю розкривати зміст виконання операцій за рахунками в цінних паперах. Якщо розпорядження та документи не містять усіх необхідних даних для виконання депозитарних операцій, то депозитарії мають право відмовити у виконанні операції та вимагати надання необхідної інформації. Тобто розпорядження є документом, який підтверджує свідоме волевиявлення власника цінних папе-

рів на здійснення певних із ними операцій, у тому числі передачу їх у власність іншим особам, яке має бути чітким та зрозумілим, однозначним у викладенні вказівок щодо дій депозитаріїв.

Так, К.К. Лебедев звертає увагу, що списання бездокументарних цінних паперів із рахунку власника в системі ведення реєстру без його згоди може мати місце тільки за наявності певних підстав, серед яких відповідно до чинного законодавства про депозитарну діяльність визнаються підстави для здійснення безумовних операцій щодо цінних паперів, якими визнаються списання, зарахування або переказ цінних паперів, прав на цінні папери на рахунок у цінних паперах клієнта Центрального депозитарію, власника цінних паперів, нотаріуса, на депозит якого зараховано цінні папери, без його розпорядження під час проведення емітентом операцій із цінними паперами (у випадках, передбачених законодавством), а також у зв'язку зі зміною дієздатності (обмеження дієздатності або визнання особи недієздатною), внаслідок передачі цінних паперів у спадщину та в інших випадках, які передбачені законодавством України, на підставі відповідних оригіналів документів або їх копій, які підтверджують наявність підстав для проведення депозитарних операцій.

Таким чином, з урахуванням зазначеного, списання бездокументарних цінних паперів з рахунку власника без його згоди та відсутності відповідного розпорядження та зарахування їх на рахунок іншої особи є незаконними, окрім випадків здійснення безумовних операцій, перелік яких є вичерпним та визначеним чинним законодавством.

Висновки. Враховуючи викладене, зазначимо, що вивчення бездокументарних цінних паперів є відмінним від класичної вивчення майна, що передусім пов'язано з неможливістю повернення таких цінних паперів у натурі законному власнику у зв'язку з особливістю їх функціонування в системі депозитарного обліку цінних паперів на рахунках у цінних паперах. Задоволення позовних вимог про витребування бездокументарних цінних паперів з чужого незаконного володіння спрямоване на відновлення становища, яке мало місце до неправомірної втрати спірних цінних паперів, до їх повернення на рахунках законних власників. У такий спосіб нині вивчення дематеріалізованих цінних паперів хоча є допустимим, але має інше значення та правові наслідки, аніж вивчення іншого майна. Можна було б вести мову, що класична вивчення з урахуванням сучасних об'єктів цивільних прав зазнала трансформаційних змін, певного осучаснення, однак, ми підтримуємо позицію, що позови про повернення бездокументарних цінних паперів з чужого незаконного володіння можна визнати конструктивно аналогічними позовам про вивчення майна. Однак такий спосіб захисту бездокументарних цінних паперів якщо й визнається вивчення, але суто умовно, за аналогією із захистом права власності на інші речі. Це є наслідком базового віднесення цінних паперів до речей та дає підстави для подальшого дослідження доцільності такого бачення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бушев А.Ю. Виндикация бездокументарных ценных бумаг: теория и судебно-арбитражная практика / А.Ю. Бушев // Арбитражные споры. – 2003. – № 2(22). – С. 87–111.
2. Бадмаева С.Ю. Объекты вещных прав в российском гражданском праве : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право» / Софья Юрьевна Бадмаева. – Москва, 2008. – 217 с.
3. Белов В.А. К вопросу о так называемой виндикации бездокументарных ценных бумаг / В.А. Белов // Закон. – 2006. – № 7. – С. 92–93.
4. Юлдашбаева Л.Р. Правовое регулирование оборота эмиссионных ценных бумаг (акций, облигаций) / Л.Р. Юлдашбаева. – М. : Статут, 1999. – 205 с.
5. Цивільний кодекс Російської Федерації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_5142/.
6. Клевченкова М.Н. Международный оборот ценных бумаг: частноправовые аспекты / М.Н. Клевченкова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://ecsosman.hse.ru/data/2011/11/02/1270172420/pravo_2_2009-9.pdf.
7. Краснова С.А. Система способов защиты вещных прав : [монография] / С.А. Краснова. – М. : ИНФРА-М, 2014. – 148 с.
8. Майстренко Л.О. Реституція, виндикація, кондикція, відшкодування шкоди: окремі аспекти співвідношення та розмежування / Л.О. Майстренко, Я.М. Романюк // Вісник Верховного Суду України. – 2014. – № 9 – С. 22–34.
9. Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані із здійсненням права власності та його захистом : Інформаційний лист Вищого арбітражного суду України від 31 січня 2001 р. № 01-8/98 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=v8_98800-01.
10. Про судову практику в справах про захист права власності та інших речових прав : Постанова Пленуму Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних та кримінальних справ від 7 лютого 2014 р. № 5 // Бізнес-Бухгалтерія-Право. Податки. Консультації. – 2014. – № 35. – С. 27.
11. Белова Д.А. Проблемы истребования имущества из чужого незаконного владения / Д.А. Белова // Вестник Самарской гуманитарной академии. Серия «Право». – 2010. – № 2(8). – С. 33–47.
12. Чикулаев Р.В. Юридические концепции ценных бумаг и их влияние на развитие гражданского права / Р.В. Чикулаев // Журнал российского права. – 2012. – № 12. – С. 12–24.
13. Гнатів О.Б. Захист права власності в цивільному праві : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Оксана Богданівна Гнатів. – Львів, 2014. – 202 с.
14. Рішення Володарського суду Донецької області від 25 вересня 2015 р. у справі № №222/273/15-ц // Єдиний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53703140>.
15. Головатенко О.В. Проблеми можливості пред'явлення виндикаційного позову як способу захисту прав власників бездокументарних акцій // Вісник Харківського університету внутрішніх справ. – 2010. – № 4(51). Ч. 2. – С. 198–207. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://lib.univd.edu.ua/?action=publications&pub_id=270792&mid=8&year=2010.
16. Ротко С.В. Отрицание виндикационного иска или же конструирование сходного с ним средства защиты прав владельцев бездокументарных эмиссионных ценных бумаг: цивилистическая наука или судебная практика? / С.В. Ротко // Гражданское право. – 2008. – № 3. – С. 8–10.
17. Саванець Л.М. Перехід прав за бездокументарними цінними паперами: цивільно-правовий аспект : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 «Цивільне право та цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Людмила Михайлівна Саванець. – Львів, 2013. – 207 с.
18. Лебедев К.К. Защита прав обладателей бездокументарных ценных бумаг (материально– и процессуально-правовые аспекты разрешения споров, связанных с отчуждением бездокументарных ценных бумаг) / К.К. Лебедев. – М. : Волтерс Клувер, 2007. – 176 с. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.twirpx.com/file/1628076/>.
19. Рішення Соснівського районного суду м. Черкаси від 16 червня 2015 р. у справі № 712/11391/14-ц // Єдиний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://reyestr.court.gov.ua/Review/46334877>.